

Cauza C-255/23

Cerere de decizie preliminară

Data depunerii:

19 aprilie 2023

Instanța de trimitere:

Ekonomisko lietu tiesa (Letonia)

Data deciziei de trimitere:

28 martie 2023

Procedură penală împotriva:

A

B

C

D

F

E

G

SIA AVVA

SIA Liftu alianse

[omissis]

ORDONANȚĂ

Riga, 28 martie 2023

Ekonomisko lietu tiesa (Tribunalul pentru Litigii Economice, Letonia),
prin judecătorul [omissis],

în prezența [omissis], procuroare în cadrul [omissis], a [omissis], a apărătorilor și a inculpaților /persoana A/, /persoana B/, /persoana C/, /persoana D/,

a analizat, în ședință publică, solicitarea apărătorului [omissis] în sensul sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene cu o cerere de decizie preliminară.

Preambul

- 1 Pe rolul Ekonomisko lietu tiesa se află o cauză penală împotriva următorilor: /persoana A/, acuzată de fraudă la scară largă [omissis] și de spălare de bani la scară largă; /persoana B/, acuzată de abuz în serviciu cu consecințe grave [omissis] și de complicitate la infracțiunea de fraudă la scară largă [omissis]; /persoana C/, acuzată de abuz în serviciu cu consecințe grave [omissis] și de complicitate la infracțiunea de fraudă la scară largă [omissis]; /persoana D/, acuzată de complicitate la infracțiunea de fraudă la scară largă [omissis]; /persoana E/ și /persoana F/, acuzate de spălare de bani la scară largă [omissis], și /persoana G/ acuzată de complicitate la infracțiunea de spălare de bani la scară largă [omissis]. În contextul cauzei penale menționate, a fost inițiată o procedură pentru impunerea unor măsuri coercitive atât *împotriva societății cu răspundere limitată AVVA, cât și împotriva societății cu răspundere limitată Liftu alianse.*

Niciunul dintre inculpați nu a fost supus unor măsuri de siguranță privative de libertate.

- 2 În cadrul ședinței din 22 septembrie 2022, procuroarea a formulat o obiecție cu privire la participarea la ședințe de la distanță, prin videoconferință, a inculpatului /persoana E/, cetățean lituanian cu reședința în Lituania. Procuroarea și-a întemeiat obiecția pe clarificarea normativă emisă la 4 noiembrie 2021 de către adunarea generală a judecătorilor Camerei penale a Senāts (Curtea Supremă, Letonia).

La 16 octombrie 2022, în cadrul fazei contencioase a cauzei penale menționate, a fost primită o cerere din partea unui apărător în sensul sesizării Curții de Justiție a Uniunii Europene cu întrebări privind interpretarea dispozițiilor Directivei 2014/41/UE [a Parlamentului European și a Consiliului din 3 aprilie 2014] privind ordinul european de anchetă în materie penală în ceea ce privește dreptul /persoanei E/ de a participa de la distanță, prin mijloace tehnice, la procedura judiciară.

Procuroarea a susținut inițial că cererea este nefondată și trebuie respinsă; totuși, în ședința din 26 ianuarie 2023, nu a ridicat nicio obiecție cu privire la cerere, cu condiția ca admiterea acesteia să nu interfereze cu procedura penală.

Motivare

- 3 Având în vedere situația de fapt din speță, prezenta instanță concluzionează că sesizarea Curții de Justiție a Uniunii Europene cu o cerere de decizie preliminară având ca obiect interpretarea dispozițiilor Directivei 2014/41 este justificată.

- 4 Articolul 140 din Kriminālprocesa likums (Codul de procedură penală) stabilește regimul de utilizare a mijloacelor tehnice în desfășurarea actelor de procedură. Printr-o modificare din 11 iunie 2020, la articolul 140 din Codul de procedură penală (intitulat „Realizarea actelor de procedură cu ajutorul mijloacelor tehnice”) s-a adăugat alineatul (7¹), care extinde posibilitățile persoanei responsabile cu desfășurarea procedurii de a realiza acte de procedură de la distanță cu ajutorul mijloacelor tehnice în situațiile în care este posibilă verificarea identității persoanelor. Anterior acestei modificări, utilizarea mijloacelor tehnice în cadrul procedurilor penale era complicată, necesitând numirea unei persoane autorizate care să asigure desfășurarea actelor de procedură și în locul în care respectivele acte aveau loc efectiv.

Articolul 140 din Codul de procedură penală:

Realizarea actelor de procedură prin mijloace tehnice

(1) *Persoana responsabilă cu desfășurarea procedurii poate realiza acte de procedură utilizând mijloace tehnice (conferință telefonică, videoconferință) dacă interesele procedurii penale impun acest lucru.*

(2) *În cursul unui act de procedură în care se utilizează mijloace tehnice, trebuie să se asigure că persoana responsabilă cu desfășurarea procedurii și persoanele care participă la actul de procedură, aflate în spații sau clădiri diferite, se pot auzi reciproc în timpul unei conferințe telefonice și se pot auzi și vedea reciproc în timpul unei videoconferințe.*

(2¹) *În cazul prevăzut la alineatul (2) al prezentului articol, persoana responsabilă cu desfășurarea procedurii va autoriza – sau va însărcina conducătorul instituției situate în cel de al doilea loc de desfășurare a actului de procedură să autorizeze – o persoană care să garanteze realizarea actului de procedură în locul în care se află (denumită în continuare „persoană autorizată”).*

[...]

(5) *Persoana autorizată va verifica și va certifica identitatea persoanelor care participă la actul de procedură și care nu se află în același loc cu persoana responsabilă cu desfășurarea procedurii.*

[...]

(7) *Persoana autorizată va întocmi un certificat care va menționa locul, data și ora desfășurării actului de procedură, funcția, numele și prenumele persoanei autorizate, datele de identificare și adresa de domiciliu a fiecăreia dintre persoanele prezente la locul desfășurării actului de procedură, precum și avertismentul comunicat acestor persoane, în cazul în care legea prevede că pot fi trase la răspundere pentru nerespectarea obligațiilor. Persoanele avertizate vor semna avertismentul respectiv. Certificatul va menționa totodată orice întreruperi*

care se produc în cursul actului de procedură și ora la care actul a luat sfârșit. Certificatul va fi semnat de toate persoanele prezente la locul de desfășurare a actului de procedură și va fi transmis persoanei responsabile cu desfășurarea procedurii pentru a fi inclus în procesul-verbal al actului de procedură.

(7¹) Nu este necesară aplicarea dispozițiilor alineatelor (2¹), (5) și (7) ale prezentului articol dacă persoana responsabilă cu desfășurarea procedurii are posibilitatea de a verifica, prin mijloace tehnice, identitatea persoanelor prezente în alte spații sau clădiri. În etapa preliminară, actele de procedură se vor înregistra în conformitate cu dispozițiile articolului 143 din prezenta lege.

[...]

Scopul urmărit de legiuitor prin adăugarea alineatului (7¹) la articolul 140 din Codul de procedură penală a fost de a încuraja utilizarea mijloacelor tehnice în cadrul procedurilor penale, accelerând și simplificând astfel desfășurarea acestor proceduri, în special în cazurile în care părțile la procedura penală se află în orașe sau țări diferite (fundamentarea proiectului de lege în cauză poate fi consultată la adresa:

<https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/629D424279F5BF0DC225856D004A9975?OpenDocument>).

- 5 Articolul 49.¹ din Likums „Par tiesu varu” (Legea privind sistemul judiciar) prevede că adunarea generală a judecătorilor oricăreia dintre camerele Senāts, în calitate de organism colegial, dezbate problemele curente privind interpretarea normelor juridice pentru a asigura uniformitatea aplicării acestora. Avizul adunării generale a judecătorilor camerei Senāts cu privire la chestiuni de interpretare și aplicare a normelor juridice este emis sub forma unei decizii.

La 4 noiembrie 2021, cu ocazia dezbaterii privind problema de interpretare referitoare la articolul 140 alineatul (7¹) din Codul de procedură penală, adunarea generală a judecătorilor Camerei penale a Senāts a emis următoarea interpretare: în primul rând, potrivit unui principiu general, jurisdicția Republicii Letonia, ținând seama de domeniul de aplicare teritorial al Codului de procedură penală consacrat la articolul 3 din acesta, este limitată la teritoriul național. Strângerea probelor aflate pe teritoriul unui alt stat poate fi efectuată în conformitate cu procedura prevăzută în partea C a Codului de procedură penală, intitulată „Cooperarea internațională în materie penală”; în al doilea rând, procedura detaliată la articolul 140 alineatul (7¹) din Codul de procedură penală poate fi aplicată numai dacă actul de procedură are loc sub jurisdicția Republicii Letonia.

În motivarea deciziei sale, adunarea generală a judecătorilor Camerei penale a Senāts a făcut referire la dispozițiile Directivei 2014/41 care au fost transpuse în Codul de procedură penală, precum și la alineatul (1) al articolului 9 (intitulat „Audierea prin videoconferință”) din Al doilea protocol adițional la Convenția europeană privind asistența judiciară în materie penală.

Adunarea generală a judecătorilor Camerei penale a Senāts a arătat că Directiva 2014/41 urmărește să asigure o cooperare simplificată și rapidă între statele membre, prin asigurarea recunoașterii reciproce a deciziilor adoptate de autoritățile judiciare ale statelor membre, pentru obținerea de probe în cauzele penale cu o dimensiune transfrontalieră.

Din considerentele (2), (6) și (19) ale Directivei 2014/41 rezultă că ordinul european de anchetă este un instrument asociat cooperării judiciare în materie penală prevăzute la articolul 82 alineatul (1) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, bazat pe principiului recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești și a deciziilor judiciare. Principala condiție pentru utilizarea instrumentului de cooperare prevăzut de Directiva 2014/41 este prezența probelor într-un alt stat membru.

Articolul 1 alineatul (1) din Directiva 2014/41 stabilește că un ordin european de anchetă reprezintă o decizie judiciară emisă sau validată de o autoritate judiciară a unui stat membru (statul emitent) pentru a pune în aplicare una sau mai multe măsuri de investigare specifice într-un alt stat membru (statul executant) în vederea obținerii de probe în conformitate cu directiva menționată. De asemenea, potrivit alineatului (3) al aceluiași articol, emiterea unui ordin european de anchetă poate fi solicitată de o persoană suspectată sau acuzată, sau de un avocat în numele său, în cadrul drepturilor de apărare aplicabile în conformitate cu procedura penală internă.

Articolul 9 alineatul (5) din Directiva 2014/41 prevede că autoritățile statului emitent prezente în statul executant respectă dreptul statului executant pe durata executării ordinului european de anchetă. Acestea nu au niciun fel de competențe specifice autorităților de aplicare a legii pe teritoriul statului executant, cu excepția cazului în care executarea unor astfel de competențe pe teritoriul statului executant este conformă cu dreptul statului executant în măsura convenită între autoritatea emitentă și autoritatea executantă.

Potrivit Directivei 2014/41, autoritățile statului emitent nu au competențe specifice autorităților de aplicare a legii, cu alte cuvinte competențe jurisdicționale, pe teritoriul statului executant, cu excepția unor cazuri specifice. Ordinul european de anchetă este unul dintre mijloacele procedurale prin care autoritatea emitentă și autoritatea executantă pot conveni obținerea de probe pe teritoriul statului executant. Așadar, este necesar ca aplicarea Codului de procedură penală în alt stat membru să fie convenită între Letonia și statul membru în cauză prin intermediul unui ordin european de anchetă.

Potrivit articolului 24 alineatul (1) din Directiva 2014/41, atunci când o persoană se află pe teritoriul statului executant și trebuie audiată ca martor sau expert de către autoritățile competente ale statului emitent, autoritatea emitentă poate să emită un ordin european de anchetă pentru a audia martorul sau expertul prin videoconferință sau alte mijloace de transmisie audiovizuală în conformitate cu alineatele (5)-(7). În plus, acest alineat subliniază că autoritatea emitentă poate

emite un ordin european de anchetă în scopul audierii unei persoane suspectate sau acuzate prin videoconferință sau alte mijloace de transmisie audiovizuală.

Directiva 2014/41 a fost transpusă în Codul de procedură penală prin modificări care au intrat în vigoare la 26 aprilie 2017. În urma transpunerii Directivei 2014/41, în Codul de procedură penală a fost adăugat capitolul 83.¹, intitulat „Adoptarea unui ordin european de anchetă și transmiterea în vederea executării”, capitol care include articolul 887.³:

Articolul 887.³ Adoptarea unui ordin european de anchetă în cursul procedurii judiciare

(1) În cazul în care, în cursul procedurii judiciare, este necesară efectuarea unui act de procedură pe teritoriul unui alt stat membru al Uniunii Europene, instanța, după ce evaluează necesitatea și proporționalitatea acestuia în raport cu infracțiunea cercetată, redactează un ordin european de anchetă prin completarea unui formular specific. Înainte de completarea unui ordin european de anchetă, instanța ia toate măsurile care ar fi necesare dacă actul de procedură ar fi efectuat în Letonia în conformitate cu prezenta lege. Prin aprobarea ordinului european de anchetă, instanța atestă conformitatea actelor de anchetă sau de procedură solicitate de statul membru cu cerințele prezentei legi.

[...]

Adunarea generală a judecătorilor Camerei penale a Senāts a concluzionat că dispozițiile Codului de procedură penală care transpun Directiva 2014/41 în ceea ce privește procedura necesară pentru realizarea actelor de procedură într-un stat străin trebuie considerate norme speciale în raport cu dispozițiile generale prevăzute la articolul 140 din Codul de procedură penală.

- 6 Prezenta instanță constată că interpretarea articolului 140 din Codul de procedură penală, în versiunea care include alineatul (7¹), de către adunarea generală a judecătorilor Secției penale a Senāts dovedește că, în situația în care un participant la procedură nu se află în jurisdicția Letoniei, utilizarea mijloacelor tehnice pentru realizarea oricărui act de procedură este posibilă numai prin recurgerea la un ordin european de anchetă sau la un alt instrument de cooperare judiciară. În esență, această interpretare presupune că un acuzat nu poate participa de la distanță, prin mijloace tehnice, dintr-o altă țară, nici măcar atunci când, în calitate de inculpat, ia parte pasiv la desfășurarea procedurii penale: participând la audieri în calitate de ascultător, exprimând opinii cu privire la aspecte procedurale care urmează să fie soluționate în cursul fazei contencioase sau formulând cereri procedurale.

Prezenta instanță este de acord cu argumentul exprimat în cererea apărătorului în sensul că, potrivit articolului 1 din Directiva 2014/41, scopul emiterii unui ordin european de anchetă este obținerea de probe, iar nu asigurarea participării unei persoane aflate într-o altă jurisdicție la o procedură judiciară în care această persoană care locuiește în altă țară nu este audiată în calitate de inculpat. Necesitatea emiterii unui ordin european de anchetă se aplică numai actului în

care inculpatul, care se află într-o altă țară, depune mărturie în cadrul unei audieri, cu condiția ca un astfel de act să fie considerat drept strângere de probe în sensul Directivei 2014/41.

Procurarea a întemeiat acuzațiile împotriva tuturor persoanelor inculpate pe declarațiile unui număr total de 98 de persoane. Volumul probelor scrise în speță se ridică în prezent la 42 de volume (cu o medie de 200-300 de pagini pe volum). În consecință, judecarea prezentei cauze va necesita un termen îndelungat.

Întrucât locul de reședință al inculpatului /persoana E/ este Lituania, conform interpretării date de adunarea generală a judecătorilor Camerei penale a Senāts, pentru ca inculpatul să poată participa de la distanță, prin mijloace tehnice, la faza contencioasă a cauzei în Letonia, prezenta instanță trebuie să solicite tribunalului lituanian, în cadrul ordinului european de anchetă, să asigure posibilitatea de participare de la distanță pentru o perioadă de timp prelungită. Deși autoritatea executantă a ordinului european de anchetă poate solicita suportarea costurilor (articolul 21 din Directiva 2014/41) pentru furnizarea unei astfel de asistențe judiciare prelungite, prezenta instanță consideră că emiterea unui ordin european de anchetă pentru asigurarea participării pasive a inculpatului la audieri este neproporțională în sensul articolului 6 din Directiva 2014/41.

/Persoana E/ este acuzată de spălare de bani la scară largă (o infracțiune deosebit de gravă). Deși articolul 464 alineatul (1) din Codul de procedură penală prevede că instanța poate judeca o cauză fără participarea inculpatului în situația în care acesta lipsește de la audieri în mod repetat și fără motive întemeiate sau a depus la instanță o cerere de judecare a cauzei în lipsă, o astfel de dispoziție nu se aplică totuși cauzelor penale având ca obiect infracțiuni deosebit de grave. Aceasta înseamnă că, în cadrul examinării probelor referitoare la acuzația împotriva /persoanei E/, participarea /persoanei E/ este obligatorie, chiar dacă inculpatul însuși nu dorește să participe la audieri. Amploarea cauzei în ceea ce privește acuzația împotriva /persoanei E/ și interpretarea emisă de adunarea generală a judecătorilor Secției penale a Senāts implică, în esență, fie că inculpatul trebuie să se prezinte la audieri în Letonia, în mod regulat și pentru o perioadă lungă de timp, fie că, în contextul unui ordin european de anchetă, este necesar să se solicite tribunalului lituanian să garanteze posibilitatea participării de la distanță pentru o perioadă lungă de timp.

Întrucât există îndoieli cu privire la aplicarea Directivei 2014/41 în cazul participării unei persoane acuzate la audieri în care aceasta nu depune mărturie, este necesar, în temeiul articolului 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, să se solicite Curții să clarifice dacă Directiva 2014/41 este aplicabilă participării unei persoane acuzate la audieri în care nu depune mărturie.

- 7 Dintre declarațiile de martor ale celor 98 de persoane pe care parchetul și-a întemeiat acuzația, 12 declarații se referă la acuzația împotriva /persoanei E/ pentru spălare de bani. Până la data adoptării prezentei decizii, au fost audiați 11

martori și 2 experți (declarațiile acestor persoane nu fac referire la acuzația împotriva /persoanei E/).

Articolul 464 alineatul (3) din Codul de procedură penală prevede că o cauză penală cu mai mulți inculpați poate fi judecată fără participarea unui inculpat atunci când în cadrul audierii sunt examinate acuzațiile împotriva altor inculpați, în măsura în care participarea respectivului inculpat nu este necesară în cadrul audierii respective și dacă inculpatul a informat instanța cu privire la dorința sa de a nu participa la audiere. Astfel, nu este obligatorie participarea /persoanei E/ la ședințele în care sunt audiați martori ale căror declarații nu sunt utilizate în cadrul acuzațiilor aduse împotriva sa. Acuzatul însuși nu dorește să participe la audierea unor astfel de martori.

În conformitate cu articolul 478 alineatul (2) din Codul de procedură penală, în cazul în care, pentru soluționarea unei cauze, este necesară o decizie preliminară a Curții de Justiție a Uniunii Europene cu privire la interpretarea sau validitatea unei dispoziții de drept al Uniunii, instanța va transmite Curții, sub forma unei decizii motivate, acele chestiuni care nu sunt clare, suspendând, în același timp, procedura penală până la data la care decizia preliminară produce efecte.

Prezenta instanță atrage atenția asupra faptului că, la momentul adoptării prezentei decizii, aproximativ 60 de declarații care nu au legătură cu acuzația împotriva /persoanei E/ nu au fost încă examinate. În cazul în care instanța ar pronunța o decizie de suspendare a procedurii în prezenta cauză penală, suspendarea ar îngreuna considerabil desfășurarea procedurii într-un termen rezonabil. Prin urmare, cel puțin până la examinarea probelor pe care se bazează acuzația împotriva /persoanei E/, procedura în speță trebuie să continue.

Dispozitivul

În temeiul [omissis] articolului 267 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, prezenta instanță

decide

să adreseze Curții de Justiție a Uniunii Europene următoarele întrebări preliminare:

1. Articolul 1 alineatul (1), articolul 6 alineatul (1) litera (a) și articolul 24 alineatul (1) al doilea paragraf din Directiva 2014/41 autorizează o reglementare a unui stat membru care permite, fără emiterea unui ordin european de anchetă, participarea la ședință în calitate de acuzat, prin videoconferință, a unei persoane cu reședința într-un alt stat membru, în situația în care în această etapă a procedurii nu are loc o audiere a acuzatului, mai exact nu se administrează probe, cu condiția ca persoana responsabilă cu desfășurarea procedurii din statul membru în care are loc procedura judiciară să aibă posibilitatea de a verifica prin mijloace tehnice identitatea persoanei din celălalt stat membru și să se garanteze dreptul la apărare al acestei persoane și asistarea sa de către un interpret?

2. În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare, consimțământul persoanei care trebuie să fie audiată ar putea constitui un criteriu sau o condiție prealabilă independentă sau suplimentară pentru participarea prin videoconferință a persoanei care trebuie să fie audiată într-o astfel de ședință în cadrul căreia nu se obțin probe, dacă persoana responsabilă cu desfășurarea procedurii din statul membru în care are loc procedura judiciară are posibilitatea de a verifica prin mijloace tehnice identitatea persoanei din celălalt stat membru și dacă se garantează dreptul la apărare al acestei persoane și asistarea sa de către un interpret?

Prezenta decizie nu este supusă niciunei căi de atac.

[*omissis*]

[Semnătura judecătorului]

DOCUMENT DE LUCRU